

riksteatret's
dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater
riksteatret's dukkesteater

østenfor sol og vestenfor måne

Velkommen «Østenfor sol og vestenfor måne»

Denne forestillingen er en milepel i Riksteatrets historie! Den markerer åpningen av en egen scene for et reisende dukketeater. — Til å lage forestillingen har vi vært så heldige å få en av de aller fremste dukketeaterkunstnere i verden, Margareta Niculescu, teatersjefen for det kjente dukketeatret Tandarica i Romania. Hun har vært godt hjulpet av sine medarbeidere scenografen Elisabeta Convici og dukkespillerne Brindusa Silvestru og Constantin C. Popovici. Riksteatrets egen dukketeaterkonsulent Mona Wiig vil fortsette det arbeidet som er startet, legge opp nye forestillinger, arrangere kurs og yte hjelp der interessen for dukketeater er tilstede. Dukketeatret åpner mange muligheter for dramatisk utfoldelse, ikke minst blir fantasien utfordret på nye måter. Vel møtt!

Christina Wendelau
Teatersjef

Noen tanker om dukketeater

Marionetten er like gammel som verden selv, og fengsler fremdeles...

Hva er hemmeligheten ved dens forunderlige tiltrekningskraft, som omformer et konvensjonelt uttrykk til dyp følelse?

Hadde ikke de primitive kulturene skapt den, ville det ha vært en Gordon Craig, en Calder, en Gaston Baty eller er Paul Klee som hadde gjort det.

Mennesket oppfant marionetten for å bli bedre kjent med seg selv. *Ironisk*, stundom besk, åndfull, besatt av poesi, viser den oss vårt sanne ansikt. Og blir akseptert. Slik man aksepterer dens medvitende blunk med øyet, som åpner sansene våre for dens påvirkning.

Vekket til nytt liv i våre dager, finner man litt av den overalt i tid og rom, og det med en mangfoldighet av ansikter like stort som omfanget og rikdommen i dens kunstneriske muligheter. I museumsteatrene bringer den oss ekko av forgangne sivilisasjoner, familietrupperne spiller fremdeles her og der, og ikke minst våre dagers avantgarde-teater, med «Bread and Puppet», som endevender alle opptrukne grenser mellom dramatikk og dukketeater. På utrettelig leting etter sine egne uttrykksmidler er den på samme tid et middel i letingen for alle dem som forstår og får oss til å forstå at kunsten, teatret, er kommunikasjonens og fellesskapets vitale skanse i det moderne samfunn.

Hva er en marionette?

En tøyfille, et lite stykke tre, en maske, en ting eller noe abstrakt. Ja. Den er alt det... men ikke bare det. Den har personlighet.

Den er også malerens kunst, og dukkespillerens, musikerens og iscenesetterens — som skaper billedhelheten, metaforen som formidler meningen med en menneskeskjebne.

I det siste har denne «mindreverdige genre», så overøst av teoretikernes kjærlighet, blitt til «det totale teater», eller enda bedre: «theatre d'animation». Det får så være! Det viktigste er at den levendegjør for oss menneskets virkelighet.

Og barnet...

De fleste av marionette-teatrene spiller for barn. En livlig polemikk utspiller seg omkring disse to temaene: barnet og teatret.

Hvor langt kan barnets oppfattelsesvegne følge det sceniske uttrykk? Skal man «knele» for å være på høyde med dets åndsevner? Kan det oppstå et sant og sterkt samspill mellom scenen og barnet, såvel mentalt som følelsesmessig, eller bør man understreke, provosere frem denne kontakten med direkte dialog scene-sal, altså en overflatisk og fremfor alt kunstig kontakt? Skal teksten være poetisk, billedrik og åndfull, eller strengt funksjonell?

Men den virkelige dialog finner sted i den mørklagte salen, under følelsesmessige spenninger, der barnet og marionetten gjennomlever sine historier — både morsomme og triste — med et engasjement som ikke er til å gjenskape. Vi vet at for barnet eksisterer det ikke noe skille mellom fiksjon og virkelighet. For barnet er det som hender på scenen like sant som virkeligheten selv. I denne dialogen gir

barnet marionetten sin fulle fortrolighet, og marionetten tar sin medspiller på alvor. For den mest åpne publikummer, den mest alvorlige, er barnet. Marionetten og barnet snakker sammen om alt i livet, og i samfunnet, om moral, om karaktertrekk. Og det er på denne måten barnet oppdager de tusener av

mulige livsformer som finnes, en hel verden som utfordrer og utvikler dets fantasi, og åpner dets sanser for kunst.

På en jord i rivende industriell utvikling, der alt tar mål av seg til ikke å overskride det tilmålte, bringer marionetten oss ømhet.

Margareta Niculescu

*Eventyret «Østenfor sol og vestenfor måne»
slik du får se det her — fortalt av
Svein Selvig*

Det var en gang ei lita jente som bodde i en stor, dyp skog. Men hun var slett ingen vanlig jente, og de beste vennene hennes var en mild og snill liten sønnavind og en sølvblank bjerk og en kråkemor som trillet rundt på egget sitt. Nei, den lille jenta ifra skogmosen hun var nå rent som et eventyr, hun, og like sjelden som en sommerfugl i januar. Og sola sildret og fuglene kvitret og alt var bare fred og villplommer og modne bær der inne i den store, dype skogen. Men så var det en dag, mens den lille jenta skulle skjære ut 33 treskjeer til de 33 suppene til de 33 tømmerhuggerne i skogen sin, at en hvit bjørn kom tassende over mosen. Og bjørnen var så trett og så sulten og så lei seg at det var ikke måte på det.

— Du bjør meg vel ikke noe vondt, spurte den lille jenta skremt.

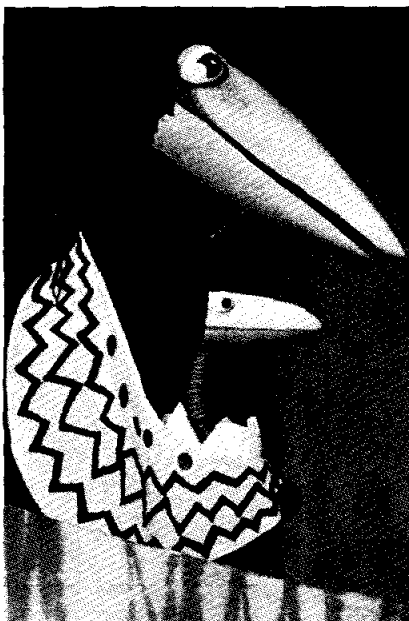
— Ånei, svarte den hvite bjørnen, men jeg har gått meg vill i skogen og så er det ingen i hele verden som vil være venn med meg.

Men det ville den lille jenta gjerne, og hun ga den hvite bjørnen av det kaldeste vannet fra den klareste kilden sin, og alt det beste som skogen hennes hadde å by på. Og det var både multegrøt og blåbærsyltetøy og bjerkesaft og rosenknopper og mere til.

— Men hvite bjørner spiser nå helst fisk, så bjørnen, og drømte om både noen sild og et par torsker og litt laks. Da sprang den lille jenta avgårde til de 33 fiskerne hun kjente og kom hjem helt søkklastet med fisk til den nye vennen sin.

Men nå ville det seg slik at den hvite bjørnen ikke var noen virkelig bjørn. Nei, under bjørnefellen var han en ung gutt som vokter lyset ved kystene i både nord og sør, og som Havtrollet hadde forhekset fordi gutten hadde våget å trosse det. Og forhekselsen den var slik at hvis ikke gutten nå fant en virkelig god venn innen 3 dager og 3 netter, så måtte han vandre rundt som bjørn for all tid. Men ingen, ingen måtte røpe hemmeligheten hans i den store, dype skogen.

Men så gikk det som det går. Den lille jenta oppdaget hemmeligheten til gutten. Og da kom Havtrollet selv farende og trakk han med seg bort fra skogen og over alle fosser og stryk, og over alle sletteland og isørkener og helt til landet østenfor sol og vestenfor måne. Da ble den lille jenta så inderlig lei seg og gråt både lenge og vel, før hun bestemte seg for å finne landet østenfor sol og vestenfor måne for å hjelpe gutten fri fra Havtrollets makt. Og i vei la hun, bort fra den store, dype skogen og bjerka og kråka og sønnavinden og de 33

fiskerne og de 33 tømmerhuggerne sine.

— Ved polgufs og orkaner, ved kastevind og skypumper og hvirvelstorm, ulte Havtrollet, jeg skal stanse henne så hun aldri finner vennen sin igjen.

Men den lille jenta lot seg ikke stanse så lett.

Først kom hun til et skummelt slettetroll med to hoder og fire ben, og som hadde gumlet fjell med seigemenner og dypet berg av kjeks i fosser av sirup hele livet og hadde store hulltenner og var skrukkete og mosegrodd.

— Her slipper ingen forbi, gurglet trollet og stengte veien for henne. Men sannelig klarte ikke den lille jenta å lure det store trollet og få hjelp av sønnavinden som blåste forbi der akkurat da.

— Fort deg, hopp opp på ryggen min, peste sønnavinden, hvor skal du hen?

— Til landet østenfor sol og vestenfor måne, svarte jenta, for å hjelpe vennen min fri. Og sammen føk de rett over sletta og bort fra trollet og helt til Snølandet der de landet ved en liten busk. Busken hadde nå aldri sett på maken, og ble så glad for besøket at han ga henne et knippe kvister som han mente hun kunne få god bruk for på veien. Inne i busken lå det en rev som hørte alt sammen og som også ville hjelpe den lille jenta og spurte hvor hun vel skulle hen. Jo, hun skulle da til landet østenfor sol og vestenfor måne.

— Det kjenner jeg ikke, så reven, men jeg kan føre deg inn i landet til Reinsdyret som går med kunnskap mellom hornene.

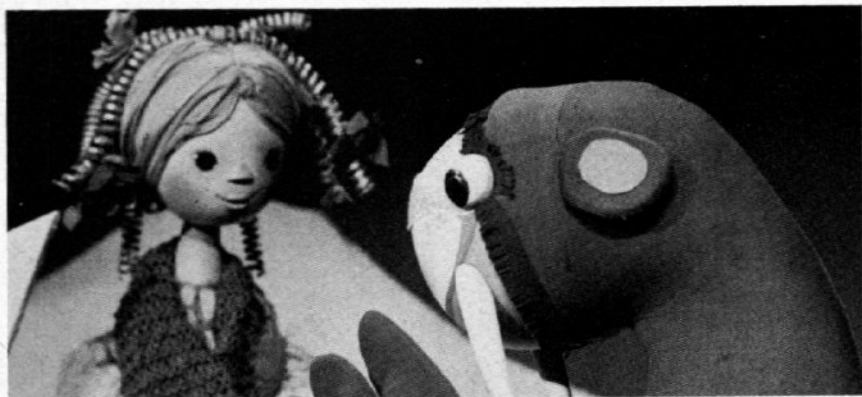
Som sagt så gjort. Og så laget de en slede og for sammen tvers over hele Snølandet. Men rett som det var falt de ned i en dyp bresprekk, og der ble de liggende. Hadde det ikke vært for en hjelpsom hvalross hadde de sikkert

ligget der enda. Hvalrossen var også glad for visitten og syntes nå den lille jenta var både snill og mere til som ville hjelpe vennen sin fri fra trollet, så han viste dem veien videre og ga henne litt hvalrossolje til å varme seg på. Og videre bar det, til de endelig kom inn i landet til Reinsdyret som går med kunnskap mellom hornene.

— Det du leter etter, er ikke noe land,

sa det kloke reinsdyret, men en klippe som stiger opp av det åpne havet der sola og månen møtes under Polarstjernen. Det har jeg lest et sted. Og da reinsdyret fikk høre at den lille jenta skulle befri vennen sin fra Havtrollet, tilbød han seg å hjelpe henne, for det trollet kunne han ikke fordra. Og videre bar det igjen, på

ryggen til reinsdyret tvers over Islandet og helt mot nord der isen revner under hovene, og de stanset ikke før de kom til havet der blå og grønne isfjell lå og drev. Den lille jenta takket farvel og hoppet ombord på et isfjell og håpet det ville ta henne med til klippen som stiger opp av åpne havet.

— Du må finne hvalen, finne hvalen, skrek Kråka, som plutselig kom flaksende helt fra den store, dype skogen for å hjelpe henne.

Og da hvalen kom prustende forbi, jumpet den lille jenta over på den og fortalte hele den lange og triste historien sin. Hvalen ble helt rørt av det han hørte og sa at han ville da hjelpe henne han også, og det så godt han kunne.

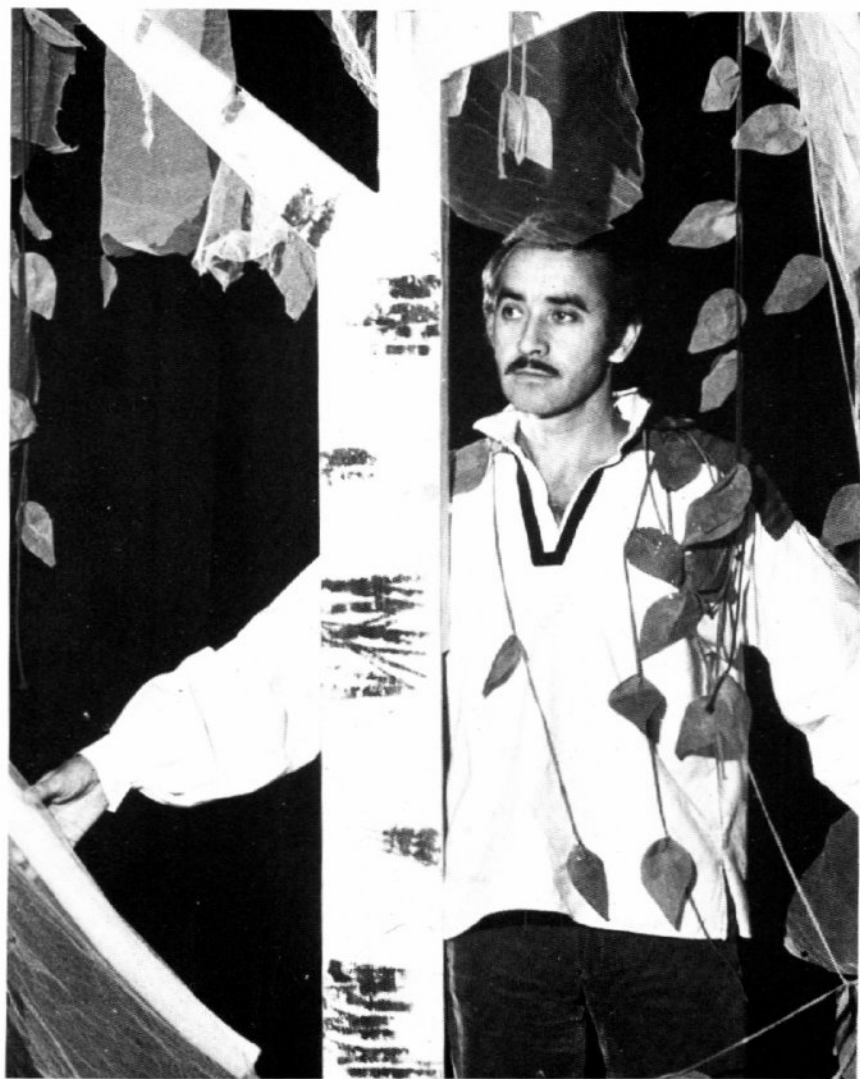
Men nå syntes Havtrollet at den lille jenta var kommet seg altfor nær vennen sin, så det pisket opp en storm så forferdelig at hvalen måtte gjemme jenta i buken sin for å beskytte henne mot de høye og ville bølgene. Og ikke før hadde uværet lagt seg så fikk hun øye på

klippen der sola og månen skinner samtidig under Polarstjernen.

— Nå er jeg endelig fremme, ropte hun, og oppdaget den hvite bjørnen som lå der, og han var helt alene og utmattet og stivfrossen. Her kommer jeg med vår og varme til en venn, sa hun og så tok hun ham forsiktig i hånden. Men da ble Havtrollet så rasende at det lød de fæleste drønn fra havet da det reiste seg for å ta gutten.

— Fort deg, vi må tenne lys, ropte den lille jenta. Og så brukte hun alle kvistene hun hadde fått av busken og all oljen hun hadde fått av hvalrossen og tente så mange lys at hele isødet flammert og glitret.

— Au, au, lyset blinder meg, all min makt blir borte som skum på havet, skrek trollet. Og så gikk det rett til bunns. Og ikke før hadde trollet gått rett til bunns og blitt borte for all tid så ble den hvite bjørnen til en gutt igjen, og det

takket være den modige lille jenta som hadde reist og lett både langt og lenge. Og er de ikke tilbake igjen i den store, dype skogen så står de kanskje enda der hånd i hånd i landet østenfor sol og vestenfor måne.

